

Helsinški *bilten*

**HELŠINŠKI ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI**
Kralja Milana 10, Beograd;
tel. 011/3032-408; fax. 2639-437;
e-mail: office@helsinki.org.rs
http://www.helsinki.org.rs

BR.89 // OKTOBAR 2012.

SPORNE AMNESTIJE

Ministrastvo pravde i državne uprave nedavno je podnelo Vladi Republike Srbije Predlog zakona o amnestiji. Ministarstvo je preporučilo da se ovaj zakon usvoji po hitnom postupku, kako bi se u što skorijem roku poboljšali uslovi smeštaja osuđenih i pritvorenih u skladu sa evropskim standardima.

Prema podacima Ministarstva pravde, broj osuđenih i pritvorenih u svim srpskim zatvorima trenutno premašuje 11.000, a postojeći kapaciteti su za samo 7500 osoba, što, po navodina iz Ministarstva, predstavlja jedan od ključnih razloga za donošenje zakona.

Prema Predlogu zakona, pravo na amnestiju imaju ona lica koja su osuđena na tri meseca zatvora i ona bi se automatski, stupanjem na snagu ovog zakona, našla na slobodi. Pravo na umanjenje kazne do polovine, imale bi osobe osuđene na kaznu zatvora od tri do šest meseci. Međutim, Zakon predviđa umanjenje kazne za četvrtinu, zatvorenicima koji su osuđeni na kazne zatvora i duže od šest meseci, kao i amnestiju svih osuđenika starijih od 70 godina. Predlog zakona predviđa i izuzetke od amnestije, pa taksativno nabroja počinioc krivičnih dela koji neće moći da računaju na milost države: lica osuđena zbog organizovanog kriminala,

terorizma, teškog ubistva, teških oblika nasilja, ratnih zločina, trgovci drogom osuđeni za teže oblike neovlašćene proizvodnje i prodaje narkotika, oni koji su davali ili primali mito i svi oni koji su više od tri puta pravnosnažno osuđeni na zatvorsku kaznu, a osuda im nije brisana.

Iako Nikola Selaković, minister pravde, smatra da je ovaj predlog zakona, najbolji zakonski tekst o amnestiji do sada, koji će omogućiti smanjenje

broja osuđenika u zatvorima u Srbiji, poboljšanje uslova smeštaja (u skladu sa evropskim standardima) i smanjenje državnih troškova, Predlog zakona ima puno manjkavosti.

Najpre, nije jasno zbog čega se jedan ovako značajan zakon donosi po hitnom postupku i bez javne rasprave. Poznato je da je situacija u zatvorima već godinama takva da se elementarno krše ljudska prava i prava osuđenika.¹ Prenaseljenost i pretpranost zatvora nije jedini problem sa kojim se zavodi suočavaju, a donošenje ovog zakona neće poboljšati uslove smeštaja osuđenika, jer se njime neće neposredno uticati na druge, daleko važnije uslove smeštaja poput: bezbednosti zatvorenika, kvalitetnije hrane, tople vode, čistih i osvetljenih prostorija bez vlage, radno angažovanje osuđenika, slobodno vreme u zatvoru itd. Kao i u slučaju mnogih drugih inicijativa, postoji mogućnost da ova inicijativa u formi zakonskog predloga, ima ne samo "milosrdnu", već i političku pozadinu. Naime, u predizbornoj kampanji za predsedničke izbore 2012. godine, predsednički kandidat (i sadašnji predsednik države) Tomislav Nikolić, dao je obećanje da će kao predsednik države doneti zakon o amnestiji. Od ovog obećanja, najviše bi koristili imali osuđenici, koji bi, na predstojećim predsedničkim izborima I glasali za Tomislava Nikolića.

Helsinški odbor za ljudska prava je u septembru 2012. godine počeo sa novim posetama zatvorima. Tada smo uočili veliko nezadovoljstvo među osuđenima upravo zbog toga što zakon o amnestiji još uvek nije donet. Upoznali smo uprave zatvora sa tom činjenicom i mogućom opasnošću u slučaju da se zakon ne donese zbog izneverenih očekivanja, kao i masovnom pobunom nezadovoljnih zatvorenika. U oktobru su mediji već pisali o mogućoj pobuni osuđenika u KPZ u Požarevcu.

¹ Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji radi monitorinog zatvora od 2000. godine

Jasno je da predsednik države želi da ispuni svoje predizborno obećanje i spreči eventualne pobune u zatvorima, ali po koju cenu? Pozivati se sada, licemerno, na evropske standarde i pustiti na slobodu 1000 do 3000 osuđenika, svakako nije korisno za državu, jer bi se na slobodi mogao naći veliki broj osuđenika koji tokom boravka u zatvoru nije prošao nikakvu obuku, edukaciju, neki oblik resocijalizacije, ili pripremni program za izlazak iz zatvora. Ta nepripremljenost može dovesti osuđenika u položaj da ponovo učini krivično delo i da se opet vrati u zatvor, čime bi cilj davanja amnestije postao neosnovan, jer bi zatvori opet bili puni. Ovaj argument navodimo zbog jednostavnog razloga što mnogi zatvori imaju i do 70 odsto korisnika psihoaktivnih supstanci među osuđenima, dok oko 50 odsto čine povratnici. Za očekivati je da se ovo može desiti, jer se Predlog zakona neće odnositi na osuđenike koji su više od tri puta pravosnažno osuđivani, ali se može odnositi na lica koja su dva puta pravosnažno osuđena, što znači i na povratnike.

Iako Predlog zakona predviđa amnestiju i za one osuđenike sa većim kaznama od šest meseci, predsednik Vlade Ivica Dačić je izjavio da se amnestija neće odnositi na osuđene za teška krivična dela, već samo na one sa kaznama od tri do šest meseci. Opravdano se može postaviti pitanje zbog čega se u Predlogu zakona to navodi, ako se unapred zna da se to neće primenjivati? Ili to možda znači, da će se zakon primenjivati restriktivno: primeniće se na sva lica koja imaju kaznu zatvora od tri do šest meseci i samo na pojedina lica sa većom kaznom zatvora, pošto im to zakon dozvoljava. Takva zakonska regulative može biti zloupotrebljena, te omogućiti pojedinih osobama poput Andije Draškovića ili Aleksandra Golubovića, da se uskoro nađu na slobodi. Ova lica, iako imaju šaroliku i živopisnu kriminalnu prošlost, kazne zatvora izdržavaju zbog krivičnih dela koja nisu isključena od amnestije. Pitanje je koliko još takvih kriminalaca može imati pravo na amnestiju!

U tekstu Predloga zakona, u njegovom drugom delu, kao obrazloženje za donošenja zakona, navodi se da su se promenile društvene, ekonomske i političke prilike, te da su u međuvremenu usvojeni brojni međunarodni standardi o načinu izvršenja krivičnih sankcija. Postavlja se pitanje, koji se to međunarodni standardi ili alternativni načini izvršenja krivičnih sankcija primenjuju, davanjem amnestije ovako velikom broju osuđenih lica? Amnestija svakako nije nov međunarodni standard, a svakako ne predstavlja ni alternativni način izvršenja krivičnih sankcija. Srbija je 2010. godine donela Strategiju o smanjenju preopterećenosti smeštajnih kapaciteta u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija za period od 2010 -2015. godine, u kojoj su navedene mere koje će država preduzeti u cilju smanjenja preopterećenosti zatvora. U strategiji se takođe navode i aktivnosti u tom cilju: uvođenje alternativnih načina izvršenja krivičnih sankcija i mera, instituti poput uslovnog otpusta ili preвременog otpusta, povereničku ili probacionu službu, uvođenje sudije za izvršenje krivičnih sankcija itd. Ali u strategiji se takođe navodi, da smanjenje, između ostalog, mora ici u pravcu veće sigurnosti svih građana društva, što se ovim brzim zakonskim potezima sigurno neće postići.

Osim amnestije postoji institut uslovnog otpusta, ali država ovaj opšteprihvaćeni međunarodni standard ne primenjuje tako rado i često, koliko bi imala prilike da učini. Primena ovog instituta, takođe, može rasteretiti prenatrpane zatvore, jer se može primeniti kod onih osuđenika

koji su odslužili 2/3 izrečene kazne zatvora. Razlog zbog koga se ovaj institut ne primenjuje je to što sudovi prilikom odlučivanja o zahtevu za uslovni otpust, traže od zatvora u kome se osuđenik nalazi, da pruže garanciju da je osuđenik prošao kroz proces resocijalizacije, te da više neće učiniti nijedno krivično delo. Zatvori, realno, ne mogu da daju ovakve procene, pa sudovi ne mogu pozitivno da odluče o zahtevu, i osuđenik ostaje u zatvoru do kraja izdržavanja kazne. Tako dolazimo u situaciju da postoji zakonom propisan institut koji se u praksi retko primenjuje, jer niko za drugoga ne može da garantuje da neće ponovo učiniti neko krivično delo.

Država bi problem prenatrpanosti zatvora mogla da reši i ubrzavanjem postupka za ekstradiciju stranih državljana. Osuđenici, strani državljanjani, čekaju i do godinu dana na okončanje postupka za ekstradiciju, a za to vreme predstvaljaju trošak za državu. Neki strani državljanjani i ne pokušavaju da pokrenu postupak za ekstradiciju, jer ih taj postupak i prikupljanje dokumentacije može koštati oko 1000 eura. U nedostatku sredstava, oni ostaju da izdržavaju kaznu u zatvoru u Srbiji. Država bi više uštedela kad bi tim osuđennicima ubrzala postupak, pa čak i platila sve troškove, koji su svakako jednokratni.

Država bi svakako mogla na drugii način da reši probleme koji postoje u svim zatvorima u Srbiji, ali je odabrala najbrži i najlakši način sa kratkoročnim efektom.